

СПАДЩИНА

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІСНИК ТОВ. «СПАДЩИНА»

НАШ МИТРОПОЛИТ

... так доховала пам'ять
хлопця затьмарені вже
образи...

Богдан-Ігор Антонич

Викликаю з глибин пам'яті "затьмарені вже образи..." Ось спогад понад півстолітньої давності. Ми, хлопчики й дівчатка, вихованці передшкільня /дитячого садка/ сестер Василіанок, стоїмо в просторій почекальні митрополичої палати. Перед вступом до першої класи /так тоді говорилося/ кожен з нас має отримати коротку аудієнцію і благословення самого Митрополита..

Настає моя черга. Відчиняються масивні двері і, подолавши дивну слабкість в ногах, я входу до великої, здається - безкінечної кімнати. Посередині, в інвалідському візку сидить велетенський патріарший бородач і високий чолом. З-під чорної рясни виглядають великі нерухомі ноги в чорних блискучих черевиках.

"Підійди... хлопчику. Як ти називаєшся?" Тремтячим голосом відповідаю. "А які молитви знаєш?" Вже сміливіше перераховую: "Отче наш", "Богородице", "Ангеле хоронителю". - "Проклинь Богородице Діво." - Починаю... Незабаром старець рухом руки зупиняє мене. - "А чи знаєш, що твій тато - січовий стрілець?" - "Знаю!" - "А вірш про січових стрільців ти можеш продекламувати?" Починаю вірш. - "Досить". Ти, надівшись, чейний хлопець?!" Декілька секунд вагаюся, потім випалю: "Всяке буває!" В кутиках очей старця появляється легка посмішка, поглиблюється зморшки на обличчі. "То добре, добре. що ти

чесний... Благословляю, вчись!"

Все. Зачинилися тяжкі двері. Потім викликали мого сусіда по лавці - Івасика Ланчака, сина шевця. Івась потім хвалився: "Ти знаєш, мого Екселенція знав, хто мій батько. Хвалив - добрий майстер, потрібний людям..."

Митрополит. Наш, український. Ми не задукувалися над тим, хто й його батьки, та я не знав. А він знав. Про кожного з нас.

Це вже пізніше, набагато пізніше, я побачив в польському журналі репродукції картини: Софія Шептицька, донька письменника Олександра Фредри з сином Романом на прогулянці верхи. Цей хлопчик - Роман Олександр Марія граф Шептицький - майбутній митрополит кир Андрей. Отже мама - полька. Батько - граф Іван Шептицький, хоч римо-католик, все ж українець за походженням. Його предки - галицькі бояри, прибічники галицьких князів, отримали земельні володіння 1284 року від князя Льва Даниловича, що було визнане потім польськими королями Казимиром Ягеллончиком та Зигмундом Августом. Отже - українсько-польська родина, а не польська, як твердить дехто. Додаймо, що троє з роду Шептицьких було в ХІІІ стол. греко-католицькими єпископами і митрополитами /Атаназій /Антоній / - Львівський єпископ, згодом - Київський митрополит, Атаназій Андрей - єпископ Перемиський, Варлаам та Лев - єпископи Львівські /.

Крім Романа у подружжя Шептицьких було чотирьох синів: Орій, Станіслав /польський генерал/, Казимир /ігумен монастиря студитів, в монашестві - Климентій /., Леон.

Роман Олександр Марія Шептицький народився в маєтку Прилбичі /гміна Віжomla/ на Яворівщині 29 липня 1865 року. Вже в дитинстві відчував тягу до церкви. Під час служби в австрійському війську ніколи, навіть під час хвороби, не пропустив Служби Божої. А здоров'я цьому потужному, як дуб знакові не дописало. Тяжка скарлатина ускладнилася ревматизмом, який давався в знаки все життя і став головною причиною інвалідності.

Виятково здібного знака цікавила філософія, юридичні науки, історія, зокрема - історія Батьківщини, доля якої вже з молодих років була йому небайдужа.

Однєю з основних ідей Романа Шептицького стало релігійне об'єднання українського народу через оновлення і розповсюдження Української Греко-католицької Церкви /УГКЦ / - національної церкви українського народу.

В 1883 р. майбутній митрополит склав в Краківській гімназії Св.Анни іспити зрілості - матуру, після чого вступив до дійсної військової служби, одночасно слухав лекції на юридичному факультеті славновісного Ягеллонського Університету. Продовжив навчання у Вроцлаві - одночасно на юридичному, теологічному та філософському факультетах, опісля повернувся до Кракова, де в

1888 році здобув вчений ступінь доктора теології. До 1890 р. Роман Шептицький студіював правничі та філософські науки в Мюнхені та Відні.

Ще в 1886 році, не без опору батьків, римо-католик Роман Шептицький прийняв греко-католицький обряд і вступив до чину Отців Василіан, приймавши ім'я Андрей - на честь аностада Андрея Первозванного, мученика за віру.

Величезне враження на молодого ченця справило знайомство з українським науковим інтелектуалом: Володимиром Антоновичем, М.Хайлоном Грошевським, з яким він познайомився в Києві 1887 року.

Андрей Шептицький пройшов всі ступені духовної кар'єри: від т.зв. новіціату, через урочисті монаші обіти і висвячення на священника /1892 р. в Крестинополі, нині Червонограді /.

1896 року, тобто в віці 31 р., Андрея Шептицького призначено ігуменом монастиря 00.Василіан у Львові і, одночасно, професором моральної і догматичної теології. У віці 34 р. його висвячено на єпископа Станіславівського, де молодий ще єпископ заснував греко-католицьку семінарію та вибудував приміщення для неї.

Іх Експел. Високопреосвященні Митрополит Київ Андрей вступивши на Митроп. престол 1901 року

Іх Експел. Високопреосвященні Митрополит Київ Андрей

Після смерті митрополита Юліана папа Римський Лев XIII призначив Андрея Шептицького митрополитом галицьким і львівським.

Іван Франко так характеризував нового митрополита:

"Єпископ, а нині митрополит А.Шептицький від самого свого вступлення на єпископство почав привичавати нас до іншого тону, інших форм... Почати з того, що замість запіснійшої псевдо-церковщини, якою промовляли його попередники, тобто дивоглядної мішанини церковно-слов'янської лексики з сучасною морфологією, він пише листи чистою галицько-руською народною мовою, а подекуди, приміром, у голоснім посланню до гнупулів, не цурається промовляти навіть діалектом - річ досі нечувана у наших церковних достойників, які в своїм обмеженню вважали себе, мабуть, не лише владиками душ, а в такому владиками мови, яку вважали дозволеним калічити та перекручувати по своїй подобі."

"Він не промовляє так, як його попередники, звисока, авторитетно, напущеним, ніби має статичним тоном, не ходить по ходільцях і не "возвішає", а говорить попросту, як рівний до рівних, як чоловік до людей, радить, упомінає, іноді й полає, не лякаючись ужити енергійного слова, де річ того вимагає."

Літературно-науковий вісник /1904.-кн.10.- С.1-23 /

Каменяр високо цінує послідовність і логічність Митрополита, його обізнаність з життям простого народу, проникнення в його повсякденні проблеми.

В 1914-1915 роках Східна Галичина була зайнята російськими військами. З ініціативи губернатора Галичини гр.Георгія Бобринського при сприянні москвофільської частини духовенства розпочато планову русифікацію церковного життя і насильне утворення православних парафій.

Сериозною перешкодою на шляху здійснення цих заходів був митрополит А.Шептицький - відданий захисник УГКЦ, поборник широкого впровадження української мови до культурного, зокрема церковного життя. Не забуваймо, що митрополит Андрей Шептицький був впливовою політичною фігурою: в 1901 р. його обрано послом Галицького союму, а в 1903 р. - членом Палати Народних Віддів.

Зрозуміло, чому російські власті поспішили депортувати митрополита до Росії. Це сталося 1914 року. певний час Андрей Шептицький перебував в Суздалі - в монастирі - "язичні для

сретиків та дорогів православної церкви. Але і там, в глибині Росії, митрополит пропонував ідею злуки з Російським Престолом і навіть висловлював для російських католиків екзарха, студента Леоніда Федорова, який згодом загинув смертю мученика. Лише після лютневої революції 1917 р. митрополит повернувся на Батьківщину.

Наймо підтримуючи утворення Західно-української Народної Республіки, митрополит протестував проти приєднання Східної Галичини до Польщі, клопотав щодо фінансової допомоги зруйнованій Галичині Західній Україні. Він здійснив низку подорожей до Риму, Парижа, Бельгії, Голандії, США, місць зосередження українських емігрантів в Бразилії та Аргентині. Ці подорожі негласно контролювалися польською розвідкою, а в 1923 р. митрополит був затриманий на чехословансько-польському кордоні і знову депортований, на цей раз до Польщі /Познань /.

По різному трактується нині політична орієнтація митрополита. Один з найсумлінніших сучасних дослідників життя і діяльності Андрея Шептицького Рішард Торжецький підкреслює понадпартійну платформу Митрополита. Будучи ініціатором відродження християнсько-демократичного руху, він зближився до УНДО і не потурав екстремістським, терористським формам руху ОУН. Принципово протестував проти належності священників до цієї організації, хоч, з іншого боку, не забороняв їм співпрацювати з ОУН. Рішуче виступав проти терору і вбивств /загальновідомий його лист до духовенства і пастви "Не вбивай!", протестував проти проведення польським урядом "нацифікації".

В 1931 р. з ініціативи митрополита Андрея створено Українську Католицьку Спілку, організацію без чіткої політичної спрямованості, її чотиривесик "Мета", католицьку акцію української молоді "Орли", в якій певну роль відігравав Андрей Мельник.

Незважаючи на католицьку орієнтацію, митрополит А.Шептицький виступав /в 1937-39 роках / проти руйнування православних храмів. В 1939 р. Митрополит почав готувати греко-католицьку місію діяльність на терені СРСР.

В грудні 1939 р. митрополит Андрей Шептицький висвятив на єпископа Йосипа Сліпого, офіційно проголосив його своїм спадкоємцем. В 1939-41 р.р. Митрополит залишався у Львові, того ж само го він вимагав від усіх греко-католицьких священників.

Одним з закидів на адресу Митрополита є те, що 1 липня 1941 р. Він опублікував прокламацію, в якій вітав Вермахт...

Але вернімося назад; всього-навсього на 8 днів:

22 червня 1941 року. Червона Армія покинула Львів. Вранці до мене прибувають хлопці-однокурсники: "Біжімо! Там таке..." Трамвай не ходить. Де швидким кроком, де бігом, добирасмо до турми на вулиці Лонцького. Натопи людей. Сопух гнилого людського тіла. Картини, які відкривалися очам десятирічного хлопця, не забудуться ніколи. З черепа стирчать "цальові" цвяхи, забіти майже до капелюшка. Дерев'яні кілки в орбітах /Господи, думаю, що я терпів людина, жива людина, які заганяють в мозок цвяхи, чи в очі - дерев'яні кілки /! Бите скло в скаліченому роті, руки зв'язані колючим дротом. Тризуб, вирізаний на пошиняченій спині... Денце пляшки виглядає з-поміж ніг молодого жінки, груди відрізані... Досить? Ні! На ношах виносять... ні, не трупи, кусні людського м'яса. Часу на розстрілювання

чи на вбивання цвяхів в голови вже не вистачало -єнкаведисти кидали в камери ручні гранати, тут же зачиняючи оковані двері.

30 червня 1941 року у Львові проголошено Самостійну Українську Державу. Митрополит благословив цей державний акт. Але держава проіснувала недовго. Протягом найближчого часу німці арештували членів уряду і ліквідували українську державність. Вже в грудні цього-ж таки 1941 року митрополит Андрей Шептицький виступив з рішучим осудом німецьких властей. Відвертається від нацизму, але не зближається до комуністів.

Ось уривки з листа Митрополита до Папи Пія XII /оригінал був написаний по-французьки /: "Після звільнення німецькою армією з-під білоруського ярма ми відчули певну полеміку,

яка однак не тривала довше, ніж один чи два місяці. Поступово уряд впровадив насправді незрозумілий режим терору і корупції, який з дня на день стає чим раз тяжчим і нестерпимим. Нині весь край згідний щодо того, що німецька влада є злом, майже диявольською, і то в набагато більшому ступені, ніж більшовицька влада.

Знайдено від року не було дня, протягом якого не здійснювались би найогидніші злочини, вбивства, крадіжки та пограбування, конфіскації і шантажі. Найпершими жертвами стали євреї. Число замордованих в нашому краї євреїв напевне вже перевищило двісті тисяч. По мірі просування армії на схід число жертв зростає. В Києві протягом кількох днів закатували до ста тридцяти тисяч чоловіків, жінок та дітей. Всі малі містечка на Україні були свідками подібних масакар... Спочатку... влада старалася заслонити свої дії документами, які б свідчили, що авторами цих вбивств є місцеві люди чи поліція. З часом почали вбивати євреїв на вулицях, на очах населення і без тіні сорому... Сотні тисяч арештів... на товпи молодих людей, яких розстрілюють без якоїсь зрозумілої причини. Для сільського населення впроваджено систему невірності... То зовсім так, ніби якась банда шаленців чи сказаних вовків накинулася на нещасний народ...

Поліція б'єть людей гумовими кийками на замісцьних вокзалах, а навіть на вулицях. Буває, що на людей спускають поліцейських псів...

Я вже оголосив, що вбивство карається відлученням від церкви...

Я протестував також листом на адресу Гітлера і остерігав молодь перед вступом до міліції...

За даними Василя Іванишина /солідна методична розробка 1990 р., Дрогобич /, Митрополит був єдиним сміливцем, що звернувся з різким осудом винищення євреїв до самого... Гітлера. "Реакція Гітлера - циту - за свідченням його оточення була наступною: спочатку фюрер оскаженів, а потім висловився, в тому дусі, що графа Шептицького за це варто б повісити, але митрополит Шептицький /підкреслення моє/ може собі таке дозволити."

Зберігши лист Митрополита до духовенства і вірних від 21 листопада 1942 р., затитулований "Не вбивай!", в якому рішуче засуджується всяке вбивство, в т.ч. і з політичних мотивів, а також "Пастирський лист до духовенства і вірних", датований 10 серпня 1943 р.

Остаточно не з'ясоване питання відношення митрополита до утворення батальонів "Нахтігаль", "Роланд", дивізії "СС-Галичина", а також до участі священників УГКЦ в цих формуваннях.

Капітан дивізії "СС-Галичина" Побігунський в газеті "Львівські вісті" від 9 липня 1943 року твердить, що Митрополит схвалював ці формування. Сучасні дослідники і, зокрема, згаданий вже Рішард Торжешський, вважають таку позицію Митрополита неможливою, хоча б з огляду на його оцінку німецької окупації в наведених листах. Відомо, що в 1942-43 рр. митрополит Андрей Шептицький закликав до припинення українсько-польських сутичок, до примирення бандерівців з мельниківцями, закликав УПА до припинення боїв.

Помер митрополит Андрей Шептицький 1 листопада 1944 року. В величавому похороні взяли участь представники всіх релігійних конфесій Галичини, представники уряду, тисячі вірних. Греко-католицька церква і український народ втратили свого захисника.

11 квітня 1945 року ув'язнено митрополита Галицького Йосипа Сліпого, весь Галицький та Закарпатський єпископат, українських католицьких священників, монахів і монахинь. Були по-звірському скалічені, а потім закатовані мої перші вчительки - Василіанки мати Ізидора та сестра

Венедикта.

"Хто пішов під кулі,
Хто в полярне сяйво..."
Як пише львівський поет Богдан Степняк.
Відбувся ганебний Львівський псевдособор 1946 року. Греко-католицька церква на довгі роки пішла в підпілля. Почалася відкрито, безсоромна денационалізація українського народу. Греко-католицька церква витримала і цей удар, вона вижила в катакомбах, в лісових капличках і за щільно завішеними вікнами помешкань. Вижив, витримав і наш народ. І найкращий доказ цьому - наші національні прапори над містом, наша сьогоднішня урочистість.

Проходячи вулицями Львова поклонімся тому, що залишив нам і заповів у спадок наш Митрополит.

Вулиця Драгоманова. 13 грудня 1913 року Митрополит Андрей подарував своєму народові унікальну збірку українського мистецтва ХІ-ХХ ст. купив для неї приміщення - створив Національний Музей. В 1940 році Національний музей було перетворено в "Музей українського мистецтва". Почалося безсоромне розкрадання і планомірне знищення унікальної колекції. Що не вдалося розкрати і знищити, догниває в підвалах вірменського собору.

Митрополит А. Шептицький був меценатом української масової культури - він підтримував діяльність культурно-освітніх товариств, зокрема - "Просвіти", матеріально субсидував художників, народних майстрів художнього промислу, піклувався церковними та світськими хорами.

Вулиця Пирогова, будинок Петра Скарги. Тут виникла українська добродина лікарня. Подарований Митрополитом ґрунт і відновлений ним будівлі стали основою для діяльності добродина лікарського товариства "Народна лікарня". Тут збудовано перший український шпиталь - на ділянці землі, купленій Митрополитом для товариства і за його значною фінансовою участю. Згадаймо, що Митрополит був фундатором перших українських санаторіїв, водолікарень-"живців" та кліматичних станцій для молоді, опікуном "Пласту".

Митрополит Андрей Шептицький був одним з перших ініціаторів збереження та визначення природи Карпат. Дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка /з 1925 р. / митрополит А. Шептицький став фундатором першого на Україні природного кедрового заповідника в околиці гори "Ялице" /Яко Глемське /, а згодом і заповідника давньої степової рослинності Опілля - в околиці Чортової гори /Рогатинська парохія /. Митрополит постійно підтримував, морально і матеріально, сільське господарство, український кооперативний рух, середню, в т.ч. спеціальну освіту, захищав і підтримував Українську Господарську Академію УГА /в Подєбрадах. Під час відвідин Високий Покровителем української еміграції в Чехословаччині мій тато - студент, а згодом викладач УГА, супроводив його. Ці дні він згадував до кінця свого життя.

Викохана Митрополитом Церква, вихований ним народ живе. В день свята Христового Воскресіння цей народ могучою рікою вливається в воздигнуті предками храми, в алеї Шевченківського гаю - лаври Івана Хрестителя, він вітає один одного християнським вітанням "Христос Воскрес!" і відповідає пророчим "Воскресне Україна!".

професор ОЛЕКСАНДР КІЦЕРА
Голова Управи Українського лікарського Товариства, голова ініціативного комітету по відродженню Народної Ліки імені митрополита Андрея Шептицького

•••РЕДАКЦІЙНА КОЛОНКА•••

Товариство "Спадщина", яке представляє цей вісник ставить собі за мету не тільки підготувати людину фізично, виховати її патріотом, але й чи не найважливішим є навчити особистості культури - основі основ. Ці проблеми ми висвітлюватимемо у нашій новій рубриці "Зійдемо з бездоріжжя", котру весть людина, яка ціле своє життя була духовним наставником, учителем добра, мудрості і гармонії. Наша редакція репрезентує і висловлює подяку всечестішому о. Йосифу Годуньку.

«СПАДЩИНА», ЛИПЕНЬ 1990

ЗІЙДЕМО З БЕЗДОРІЖЖЯ

/питання особистої культури/

Мабуть відомо вам, що стародавні греки /hellens / на похвальну поведінку людини говорили: "калос" - гарний, а на грубу, нетактовну казали неотеса. А ще, коли людина була звичливою, доброю, то їй казали - "агатос": милий, приємний. Звідси постало одне слово з двох, злучене сполучником "кай-і" - от і виходить: "калос-агатос". Що ж, трудно і вимовляти, чи не правда?

Продовження на стор.7.

ПРОСВІТА

У 1784 році було відкрито Львівський університет, в якому митрополит Ангелович донісся відкриття студій для "русинів" їх рідною мовою - з богослов'я і філософії. Цісарські декрети 1786 і 1787 років вимагали від професорів філософського і богословського відділів Львівського університету викладати крайовою і національною мовами. У 1783 році заходами митрополита Ангеловича відкрилася українськомовна Львівська греко-католицька духовна семінарія, яка стала центром національного відродження Галицької Русі. В той час саме із сім'ї священників почала бра

АНДРІЙ ТУРКЕВИЧ

ІЄРАРХІЯ ГРЕКО КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ І НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТАЛИЧИНІ КІНЦЯ ХVІІІ-ПОЧ. ХХ СТ.

(ДО АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО)
Відродження, початок у 14.

ти початок українська інтелігенція/кошани: князівські та боярські роди: Потоцьких, Вишневецьких... і т.д., які були вже значною мірою полонізовані і тому не могли відобразити прагнень і сподівань українського народу. Треба сказати, що тодішнє греко-католицьке духовенство виділялося великою рівністю і прагненням до наближення і, як простий нарід, так і інтелігенція, хоча не чисельно, відзначалася побожністю і привязаністю до своєї Церкви і обряду. Тому не дивно, що деякі наріди йшов за голосом своїх духовних, а резиденція Української Католицької Церкви - собор св.Бра люди вважали не лише столицею князя Церкви, але й князя народу. Недарма поляки з погордою називали українців "святотупацями", а собор св.Бра - осередком всіх "русских" застій. Як настрої тоді панували між поляками супроти св.Бра, яскраво ілюструє такий анекдот, що крутився по цілому краю: Раз йшла площа св.Бра якась інтелігентна жінка зі своїм сином. Хлопець задивився на церкву св.Бра і крикнув по-польськи: "Мамко, мамко! дивися який гарний той св.Бра!" На це репліку мами з обуренням відповіла: "О, Стасю, не можна так! Так бридко говорити, що св.Бра гарний! Це може "русского" бути гарним? То хлопське і хамське! Там сидить найбільший ворог нашої убогої вітчизни Польської! З усього вище сказаного напрамується висновок, що греко-католицьке духовенство мало провідну роль і в політичному житті Галичини, про що влучно висловився біограф митрополита С.Сембратовича е.Ал.Торонський: "Щасливий латинський єпископ, що не потребує займатися політикою; у нас же інакше, бо у нас хадають і верховодять круги... нарід та кох... хадає, щоби єпископи брали провід в політичній житті." Що стосується митрополитів УКЦ, то їхня діяльність та її наслідки були надзвичайно важливими для українського народу Галичини, бо їх завдання і одночасно від-

повідальність за належне виконання полягали в як у тім верховенстві створенні становищі, яке займав кодочасний Галицький Митрополит, не тільки в справах церковних, але й у справах цілого українського народу. Галицького митрополита вважали не лише верховним настоятелем Церкви, але й природним політичним провідником народу. Український нарід, позбавлений на протязі віків своїх князів, бояр і взагалі визначних людей, з малю горотком інтелігенції в часах австрійського абсолютизму мав лише того одного речника, який заступав його інтереси не тільки у Римі, але й у Відні, тобто у цісаря і його уряду. Тому то всі урядові круги, як віденські, так і краєві, зверталися до нього, як до представника українського народу і сам нарід шукав у нього поради і допомоги у своїх багачинах і потребах.

Як я вже вище зазначив, митрополит А.Ангелович, який займав святоцький престол вже за Австрію, був досить визначною людиною на фоні тогочасного політичного життя українців Галичини. Дякуючи його заходам була відкрита українська греко-католицька духовна семінарія, а у Львівському університеті - студія для українців рідною мовою. В заслугу митрополита можна поставити його активні протидії полонізації українців, в чому його підтримував австрійський цісар Йосиф II, що лояльно ставився до "русинів".

Після смерті цісара Йосифа II в Галичині на перший план висулося латинське духовенство, яке в конкуренції з греко-католицькою церквою, все піддавало латинізації і полонізації. Ці намагання латинського клиру вдалося рішуче прискіти зі вступом на митрополитичий престол у 1813 році Михайла Левинського. З його приходом починається ера національного відродження галицьких українців, зміняється на крапе становище української мови. Митрополит Левинський звертається до уніатських священників із закликом організувати національні

школи для широкої просвіти народу. В той же час він звертається до уряду у Відні за дозволом про навчання у школах рідною мовою. Цісар відповідає відмовою, мотивуючи тим, що українська мова - "простацька", яка немає алфавіту і чіткої граматичної системи. Але М.Левинський не здається і наполягає на цьому дозволі. Для розв'язання того питання у 1816 році франц і складає шкільну комісію, яка після довгих дебатів дала негативну відповідь. Проте митрополит не погодився з рішенням комісії і повторно написав скаргу до монарха. Лише під кінець 1818 року монарх дозволив викладання релігії у школах проводити рідною мовою. Цей компроміс все таки спричинився до бурхливого розвитку освіти в Галичині. Поряд з митрополитом М.Левинським трудився його сподвижник Іван Могильницький, - чи не найосвіченіша людина свого часу. У 1816 році заходами М.Левинського та І.Могильницького виникло Товариство духовних, яке було першим спробов організації тогочасної галицько-української інтелігенції. Левинський назавжди Могильницького головним Товариства, для якого той в своєму часу написав статут. У 1812-1821 роках Товариство випускало кількадесят шкільних підручників, автором більшої частини яких був І.Могильницький. Але незабаром Товариство перестало існувати через брак коштів і самий тиск з боку польського духовенства. У 1821 році митрополит Левинський пробує взяти послання на староукраїнській

церковній мові у справі ханового свята. Та львівська цензура відповіла митрополитові відмовою, пояснивши, що якусь там "книжку" не зрозуміє більшість населення. Іменем митрополита цензури відповіла Могильницький. У 1822 році на відповідь надрукував часопис музею Оссолиських. Ця робота видатного вченого стала першою науковою працею про "русську мову". В ній він блискуче дав самостійність "русської мови". Уже в 1831 році він завершив роботу над граматикою "русської" мови, але, на жаль, її не судилося побачити світ.

Взагалі Могильницький був першим теоретиком української мови, її істориком і дослідником. Він уперше поставив на наукову основу питання про походження української мови, про український нарід, його місце серед інших народів слов'янського світу. Діяльність Могильницького високо оцінили вже сучасні авторитети, такі як Пашкевич, Шафарик. Ці дві духовні особи - два велетні: І.Могильницький і митрополит М.Левинський були першими будителями Галичини, першими, кому завдячують своєму появу школи з "русською" мовою навчання. Тож не випадково всі національні будителі "Галицької Русі" були духовного сану. Недивно, що саме зі стін духовної семінарії вийшла в світ "Русалка Дністровая" - безсмертне творіння М.Пашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького.

/ДАЛІ БУДЕ/

«СПАДЩИНА», ЛИПЕНЬ 1990

● АЛЬТЕРНАТИВА

Кожен нарід має своїх національних героїв. І незаперечно є думка про те, що коли у нації ще збереглися ті сини і дочки, котрі готові, не вагаючись, покласти життя на вівтар Вітчизни, то вона ще живе, і є надія на краще її майбутнє. Борці за волю України, що впали у нерівній боротьбі з ворогом, залишили по собі незатерті сліди, якими ідуть і йтимуть інші. На прикладах власної історії бачимо, що скільки би ворог-переможець не намагався витравити з пам'яті людей іме на національних героїв, нарід завжди у час свого пробудження верстається до них. Так ім'я Степана Бандери, ще за життя героя стало символом боротьби за волю України. Наші вороги називають його ім'ям все, що залишилося ще українським. Не тільки усіх патріотів, навіть найліберальніших величають "бандерівцями", але й українську мову московські мовністи з ненавистю називають "бандерівською".

Нині, у час вже котрого за рахунком українського відродження, життя Провідника ОУН та все, що пов'язано з його діяльністю, стало об'єктом вивчення та дискусій, які виклинулися на сторінках незалежних видань. Причому, особливо модна серед "поступівців" така оцінка: мовляв, с.п. Провідник був без сумніву героїчною, яскравою особистістю і ролі його у національно-визвольному русі заперечити неможливо, та все ж, варто засудити тоталітаризм, мало не антигуманність організації, з якою була пов'язана його діяльність. І чи варто було вести криваву боротьбу проти стількох противників, коли можна було передбачити те, що вона не приведе до перемоги, а лише до втрати цілості української нації, молоді, втрати України в ріках крові, наклаче гнів хорсткого ворога.

Звичайно, нам зараз легко з висоти "сонячної перебудови" судити наших славних предків, котрі у цей грізний і трагічний час не дозволили на себе покритися повністю, остаточно втратити

української держави. Фашисти розстрілювали або ув'язнювали тисячі членів ОУН. Бандера ж просидів півтора року у берлінській поліцейській тюрмі, а потім стільки ж у суворій ізоляції в концтаборах Саксенгаузену і Оранієнбургу до весни 1944 року. Важка доля судилася його двом братам і чотирьом сестрам, які також поневірялися у німецьких і советських концтаборах. Вивор залишилася лише Оксана Бандера. Тільки минулого року вона повернулася з заслання, і її тепло зустріли львів'яни.

Про життя Степана Бандери вже писалося у багатьох незалежних виданнях, навіть виходили окремі брошури. Але ніде не висвітлювалися обставини його трагічної смерті, про які донедавна ходили в народі найрізноманітніші легенди. Отже, ми хочемо це зробити і внести ясність в історію загибелі Провідника ОУН.

Це сталося у четвер 15 жовтня 1959 року біля 13-ої години дня. У дім Організації Визвольного Руху в Мюнхені на Цешелінштр. 67 зателефонувала дружина Провідника і повідомила, що з її чоловіком сталося щось страшне і просила надати негайну лікарську допомогу. Він упав облитий кров'ю на сходах будинку, у якому він жив на третьому поверсі під прізвищем Стефана Попеля. Туди, на Крайтмаєрштрассе, 7 зразу ж прибули троє людей - Степан Ленкавський, Ярослав Бетсаль та Іван Кашуба. Вдома вони застали лише найстаршу доньку Провідника, яка щойно повернулася зі школи. Тому про сам випадок вона нічого не знала, сказала тільки, що батька вже відвезено до лікарні у супроводі його дружини. Але сусіди, що жили на першому поверсі, де й стався трагічний випадок, оповіли про те що бачили. Обідарчі, вони почули на сходах коридору якийсь крик і вийшли із свого помешкання, щоб подивитися що сталося. На долівці лежав у крові лицем до землі Провідник. Сусіди негайно викликали карету медичної допомоги. Тим часом, друга сусідка, з цього ж поверху, вибігла зі свого помешкання і, побачивши потерпілого, намагалася допомогти йому холодними об-

ЛЕВКО ГАК

1. УБИВСТВО ПРОВІДНИКА

тідність. Та після стількох років зневаги і брехні багатьом нашим "перебудівникам" все ж важко позбутися комплексів національної неповноцінності і до речки скинути з себе "серочку страху". Вони знають за краще, стоячи під синьо-жовтими знаменами, відхрещуватися від "петлюрівщини" і "бандерівщини". Слава Богу, крига окресла і назвати себе "ширим українцем" чи навіть "націоналістом", вже не є рівнозначним підписанню собі смертного вироку. Навпаки, у Львові це стало навіть престижним. Та чи багато серед нас відшукати тих, хто зумів би, подібно Бандері, покласти на вівтар свободи все своє життя, накликавши на себе таку шалену ненависть ворогів, відмовившись від спокійного життя і особистого благополуччя? Про його самопожертву, невідкупність і безкомпромісність у ставленні до будь-яких наїздників свідчить хоча б те, що кожна окупаційна влада намагалася різними способами усунути його від боротьби. Так у січні 1934 року, польський суд виніс Бандері вирок - смертну кару з заміном на довічне ув'язнення. В різних тюрмах / причому в одиночних камерах / він перебував понад 5 років, аж до розвалу Польщі. Наступного разу Провідника судили вже фашисти, після невдалої спроби відновити Українську Самостійну Державу, яка була проголошена до приходу німців у Львові 30 червня 1941 року. Гітлерівці арештували частину проводу ОУН і новостворений український уряд. Заарештували у тому числі й Степана Бандеру, підступно заманувши його ніби до переговорів у справі неутручання у права

кладами. Дружина Провідника, яка почула приїзд карети і чекала чоловіка при відкритих дверях, збігла вниз і перед її очима опала нахлиб картина - її чоловік лежав окривавлений на сходах. Тіло обернули назнак. Провідник ще жив і кілька разів розплющував та заплющував очі. З його уст, чота та вух спливали кров. Через десять хвилин приїхала карета медичної допомоги і відвезла Провідника під опікою дружини у лікарню, яка знаходилася за п'ять хвилин ходи від місця випадку. Друзі з О.В.Р. відразу ж поїхали до названої лікарні, де їх завели до окремої кімнати, в якій Провідник лежав накритий білим полотном. Дружина Степана Бандери і медсестра сказали, що він вже не живе. Лікар відхилив полотно і прибулі побачили струмки крові біля уст, носа і вух. Слідів побиття на обличчі і голові не було.

У понеділок 19 жовтня 1959 року мюнхенська комісія по справах убивств довела до публічного відома заяву такого змісту: "Проведені в суботу 17 жовтня в Судово-медичній Інституті розслідування для встановлення причини смерті виявили, що Бандера помер на затруєння ціаністим калієм. Тепер комісія для справ убивств перевіряє що є наявним: самоубийство чи злочин."

Небезпека можливого замаху на Провідника існувала постійно. Для його охорони було призначено відповідних людей, при чому в останні тижні охорона була зміцнена. Та в день смерті Провідник сам її відіслав і зашшов до будинку без супроводу.

/ДАЛІ БУДЕ /

Незадовго після вибуху 1 світової війни у серпні 1914 року, російська армія, розбивши австрійські війська генерала Брудеманна під Золочевим, 2 вересня вступила до Львова. Занявши за короткий час майже всю територію Галичини, російські війська "одним махом" зруйнували всі надбання національної культури і життя галицьких українців. Було закрито всі українські школи, наукові і просвітні товариства, починаючи Науковим Товариством ім. Шевченка, Просвітою, Національним Музеєм і закінчуючи сільськими читальнями. Відразу по зайнятті Галичини указом воєнного генерал-губернатора гр. Бобринського заборонено продавати книжки на "малорусском нареччі", закрито всі українські газети і журнали. В мовні п'яго з року наступним указом генерал-губернатора заборонено навіть приватну перепику на українській мові. В останніх місяцях, російська воєнна команда почала вивозити з Галичини в глибину Росії і Сибіру галицьких українців, що лишилися в краї, причому не лише діячів і політиків, але і всю українську інтелігенцію. Проголошене в маніфесті головнокомандуючого визволення слов'янських народів почалося в австрійській Україні скасування всіх прав і свобод українського населення. Окупаційним урядом насильно проводилася брутальна русифікація, проти чого рішуче виступило греко-католицьке духовенство на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким. Зрозуміло, що на перешкоді загарбницьким планам окупантів стояв Шептицький і вся святопрська митрополія з її викривальною політикою варварської діяльності російської армії в Галичині. Не раніше перед вступом москалів до Львова, Шептицький відмовився від пропозиції австрійського уряду перейти до Відня, відповівши: "Я є пастирем свого народу і не покину його у важку годину!" Митрополит Андрей Шептицький і три його соратники-єпископи були першими, хто постраждав від сваволі загарбників. Вони стали заложниками царського уряду. Сам Шептицький був заарештований 18 вересня 1914 року і вивезений спочатку до Києва, а згодом до Новгороду, Курська і Суздаля, де його протримали до революції 1917 року. В цей самий час проти окупантів розгорнувся в краї широкий партизанський рух. Цей фактор і інші виступи супроти російського уряду могли привести до небажаних а навіть фатальних наслідків щодо "чотирьох наших закладників", як делікатно зауважується в пропонуваному вашій увазі документі. Саме тому

До Українців м. Львова!

Побідоносна російська армія входить в мурі міста Львова.

В сій переломовій хвилі звизасмо всіх Українців міста Львова, щоби з уваги на dokonаний факт відповідно поводити ся.

Просимо і звизасмо всіх задержати повний супокій і достоїнство.

Супроти побідоносного російського війська треба поводити ся чужо і прилично.

Перестерігаємо всіх рішучо, щоби, борони Боже, ніхто не поважив ся виступати ворожо проти російських жовнів, або допускати ся яких небудь збитків, насильств або підколювання бо за нерозважний вчинок одиної мислі би відповісти наш загаль, а в першій мірі чотирьох наших закладників (загально звісних і поважних членів нашої української громади).

Непослушних задержуйте, а в разі доконечности віддавайте в руки власті.

Від Вашого поведіння залежить доля нашої людности і нашої справи!

Львів днр 6. вересня 1914

За Українців міста Львова:

о. ректор Йосиф Бопля, Павло Войнарович, Др. Юліян Гіряк, о. Др. Микол Гордійський, Василь Гресик, о. Юліян Даврович, дир. Микол Зайчківський, письменник Михайло Павлик, о. митрат Лев Туркевич, ст. радник Лев Шехович, проф. Володимир Шухевич, дир. Др. Степан Федас.

провідні на той час діячі міста і край звернулися із зверненням до українського населення Львова з проханням не чинити опору москалям, щоб не зашкодити загальнозвизвольній справі. Нижчезані увазі пропонується фотокопія оригіналу /документу/.

ЛІТОПИС УКРАЇНИ ЛИПЕНЬ

- 5.1866 р. - помер Голова УДІ і Голова Проводу ОУН, Ярослав Стецько.
- 8.1919 р. - у літунській катастрофі загинув полк. Дмитро Вітовський.
- 8.1919 р. - більшовики розстріляли літературознавця Володимира Науменка.
- 10.1866 р. - помер останній кошовий от. Задунайської Січі О. Гладкий.
- 11.1944 р. - створення Української Головної Визвольної Ради.
- 12-14.1943 - Міжнародна комісія розкрила війсьничий злочин - вбив вимордувало в 1937-41 р.р. 9500 українців.
- 17.1907 р. - народився Роман Шухевич /ген. Тарас Чупринка/.

- 17-22.1944 р. - битва І УД УНА під Бродами з москалями;
- 18. 1868 р. - "Валуєвський указ" про заборону української мови.
- 18.1917 р. - у Києві повстання проти російської окупації.
- 21.1941 р. - помер письменник Богдан Лепкий.
- 22.1944 р. - помер у Празі поет Олександр Олесь.
- 25. 1687 р. - Івана Мазепу обрано гетьманом України.
- 27. 1657 р. - помер гетьман Богдан Хмельницький.
- 27. 1884 р. - відкриття у Києві університету ім. св. Володимира.
- 30. 1947 р. - помер малюв Федір Кричевський
- 30. 1944 р. - загинув в бою ген. Гончаренко /Л. Ступницький/, полк. УНР, шеф штабу УПА-Північ
- 30. 1920 р. - засновано УВО під проводом Євгена Коновальця.
- 30. 1967 р. - судилище у Львові над 9 членами Українського національного фронту.

«СПАДЩИНА», ЛИПЕНЬ 1990

ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ

Цими днями в усіх львівських школах проишли випускні вечори. Думка про описувану подію викликає масу асоціацій – усміхнені обличчя, музика, перший вальс, атмосфера незвичайності. Здається, що і для нас цей вечір мав би стати незвичайним, адже стільки друзів сьогодні прощаються зі школою з твердими намірами міцно утвердитися в подальшому житті.

Та не так сталося, як гадалося. Відчуття незвичайного зникло, тільки ностальгічною кілякою школах, на деякий час опинилися в колі випускників. І, повірте, від цієї зустрічі приємних спогадів майже не залишилось, тільки осад на душі.

Вже маємо безліч яскравих прикладів, коли людина, яку з шкільної лави навчили лише мірити, в житті нічим добрим не пописується. А мова йде ось про це. Уявіть собі випускний клас. За місто звичних модерних обрань – милі оку вишиванки, запаски і вінки. Всі затамували подих! "Це наш перший національний випуск," – гордо промовляє вчитель. Супроводжувані пасивними поглядами батьків, випускники на святі останнього дзвоника дарують першокласникам блакитно-жовту символіку. Та не пройшло і хвилини після урочистого моменту, ще не встигли зникнути з очей сльози у матерів і бабусь, які ніколи не сподівалися побачити свою дитину на шкільному святі під рідним прапором, як з чарівних вуст випускниці вилітає брутальна лайка. Розвіється атмосфера чудового настрою, зникає бажання милуватися дівчатами у національних строях. А для чого він їм? Пояснення випливає із слів однієї із старшокласниць. Сором'язливо відводячи очі, вона говорить: "Та це ми тільки сьогодні так прибрались." То що ж виходить – "перший національний випуск" – це просто так, слова кинути на вітер, нікому не потрібний маскарад?

Ми звикли уже до молоді, яку часто бачимо у національному вбранні на міських святах і ніколи не задумуємося над тим, чи зручно, чи не соромно носити їм цей одяг. Не задумуємося, бо бачимо пасивний вираз їхніх облич, їхнє бажання показати свої стрій, щоб знали, бачили і для себе дбали. Тому так прикро було дивитися на дівчат у школі, прикро було бачити і розуміти, що вони соромляться свого вигляду.

Згадалися перші мітинги, непривітна камера у відділі міліції після "кривавої неділі" 12 березня, ОМОНівські палиці і-го жовтня. Для чого і в ім'я чого це робилося? Невже задля сорому цих випускників, не вказавши того, щоб ми як українська дівчина обдівала брутальною лайкою свій рідний одяг? Можливо їм далекі ідеали національного, можливо вона б не зрозуміла слів старої ханки, пролитих під час виступу на цих співаків з програмою стрілецьких та повстанських пісень. Усе можливо! Але як могло керівництво школи не зрозуміти безглуздість вживання своїх слів, їх необдуманості. Адже який ве-

ликий зміст вкладено в них – "перший національний випуск". Що це? Чергове набалювання балів перед новою владою, бажання показати себе? Очевидно, що ідея національних стрій на випускному вечорі зародилася в колі наставників. А учні і не протестували – усі ж зараз так ходять! Коли ми перестанемо міряти міркою – усі?!

Зрештою, організатори могли подбати принамі про те, щоб хлопці і дівчата в строях не танцювали "ламбаду" та інші модерні танці, адже кожен танець вимагає відповідного одягу, а тим паче "ламбада". Дивно, що так швидко уживалася в моду теорія, запропонована сестричкою Віктор – вишиванка під супровід пісні "Мамо, я дурна". Для чого поштовхувати модерні танці з кепами, шароварами та краками – це попросту пропанція високої ідеї.

Прикро, що патріотизм тепер визначається не тим, що людина робила і думала колись, а наявністю червоно-чорного значка на грудях. Його тепер можна пошачити у багатьох комсомольських працівників. Національними стали тепер ті музичні групи, не концертах яких, ніби простором ганчірок, розмахують національним стягом. Але найбільше вразила власна думка – колишні прийоми в піонери всім класом, конкурси комсомольської пісні всією школою, червоні пов'язки на шиї у всієї країни, а тепер – конкурси вертелів всім класом. Свято рідної мови всім містом, і стрій національні обов'язкові для всіх на випускному вечорі. До чого ідемо?

Ще раз і ще переконуємося в тому, що імперська політика і вся існуюча система, яка до сі панувала в нас і тепер це частково існує, ніби для того і були створені, щоб "ламати хребти" і вбивати в людині благородство і чесність. Залишки цього існують і зараз, правда під іншими прапорами і трохи в інших формах. Який всетаки великий спадок залишає нам 50-річне комуністичне правління: галасливий патріотизм, деградація суспільства, позбавлення його віри, ідеї. Тільки черствий прагматизм міг змусити людей робити щось подібне, що іде всупереч їхнім переконанням.

Як можна подіяти на цей процес, направити його у потрібне русло? Це питання до всіх, хто дійсно щиро прагне позитивного кінцевого результату національного відродження на Україні.

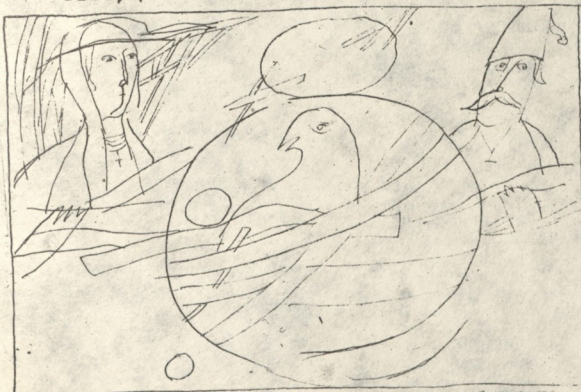
Отже, знову, всі разом, великим гуртом ми повинні взятися за вирішення цього питання єдиним шляхом – вихованням, просвітництвом. Хто цим займеться – невідомо. Відомо лиш одне – робити це потрібно негайно, бо над нами знову завила очевидна загроза того, що вчорашня хвиля ідопоклонства заволодіє нашим суспільством знову. Нові ідоли знову будуть афішувати свою "всенародну любов і шану", а всі ті, хто звик говорити правду і служити не особам, а ідеї – знову будуть затавровані, як "вороги нації". То ж берімося цього!

Ба ні – не гаразд! Бо руки має закладені у кишенях.

Чи бачили ви, шановні читачі, по телевізору Буша, Горбачова, Міттерена, або хоча б якого турка щоб тримав руки у кишенях штанив? Не бачили? Так чому ж цей внак дозволяє собі у такій негідній поставі звертатися до старої людини на вулиці, в магазині до продавщиці чи заходити до приміщення. Адже саме такий поведінковий заховав він у нас своє "кальосагатос", а склав враження невихованого хлопця. Коли я бачу таку людину на вулиці, чи де-інде, мені робиться дуже неприємно, бо зауважую її непристойну постанову. Скажу відверто, якщо такий нечеса став перед панночкою / такі були норми поведінки у 1934 р. / – то вона плюнула б йому в очі і з відразом відійшла б геть. Шкода, що тепер наші дівчата стали такі вибачливі – а тоді дивується, що їх так легко вважать...

Допустимо, приміром тримати руки в кишенях пальто чи шаріарки при зимній погоді, але не в штанах. Коли ми раз-другий зашмудили ті кишені своїм сином і в таких спосіб дитину прищипали до особистої культури знаменку. І коли раз-раз молоді люди допускаються до того, то ми повинні допомогти їм зійти з бездоріжжя некультурності до особистої гідності і в молодому, і в старшому віці; допомогти стати людиною, яка є зразком особистої культури.

ЗІЙДЕМО З БЕЗДОРІЖЖЯ

Та це важче початково привчати бути не нечесою, а вихованою людиною, так зовнішню, як і духову. А треба, конечно треба!

Ідучи по вулицях Львова, звертаю увагу на постанову молодого хлопця: пристойно вдягнений і підтриманий не по-варшавськи – ніби все гаразд.

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ

ВЕДМЕЖЕ ВУШКО

(Оповідання з історичних часів)

Як тільки в Турі Сильного та в Лелії Білої народився він, то батько сказав:

— Назвемо його Ведмежем Вушком.

— Чому так? — спитала Лелія Біла.

А Тур Сильний:

— Чиж ти не бачиш, що в нього праве вухо злісім, як у ведмеда?

А Лелія Біла на це:

— А справді й як я не завважала цього!...

Тур Сильний даліше:

— І нехай виросте він такий чуткий та сильний як ведмідь, щоб сорому нам не приніс, а славу!

Бо в цих давніх, давніх часах, коли люди жили ще напів дико по печерах, вірили, що їм, яке дадуть дитині, матиме потім чималий вплив на вдачу й життя дитини. Тому звичайно давали хлопцям назви сильних і відважних звірів, а дівчатам назви гарних квітів, от як і нечка Ведмежего Вушца звалася Лелія Біла.

І ріс собі маленький Ведмеже Вушко в батька та в неньки. Та вони ним не дуже журилися. Не було в них на те часу. Треба було здобувати прожиток. По густих і непрохідних лісах гаятися треба було за дикийми звірями, щоб добути мяса на поживу й шкір на одяги.

Та не такі то були в цих часах ліси, як тепер і не така ріка Стрий. Ліси були густі та густі. Дерев в них старезні, бо ніхто їх не рубав. Сами падали від старости, хіба буревій валив і повно було вивертів у лісі. А на перегнутих старих деревах ріс густо молодяк. Такі були праліси! А проміж них, проміж праліси ці, плила з шумом грізна та могутня ріка Стрий...

У такому густому пралісі над рікою Стриєм жив Ведмеже Вушко з батьком та неньою й зі старшими братами та сестрами й із найменшою сестричкою Калиною Червоною в безпечній печері.

Тепер йому шойно шість літ. Та вже вмів він собі в біді дати раду. Чимало знає він уже. Знає він, які звірі небезпечні та як рятуватися перед ними. Знає, як стежити за дичиною на ловах, знає різні цілющі зела й уміє вже лікуватися ними. І не боявся він нікого й нічого. Все й усюди числив тільки на себе! Був певний, що не пропаде ні з голоду, ні з холоду.

За весь одяг служила йому шкіра, що в ночі була йому за постіль. Мав же тільки на шні ожерелля з черепашок і з різнобарвних камінчиків. Дала їх йому найстарша сестра Проліска Весняна.

— Це берегти буде тебе від лихих духів — сказала.

Так вірили тоді.

За все оружжя — мав ломаку з однієї кінця товсту, суковату, а з другого з гострим випаленим вогні кінцем. Та вмів уже орудувати цією ломакою, хоч був ще такий маленький.

Вдоволений та щасливий бігав собі Ведмеже Вушко, часом тільки в душі тужив.

— Гей, коби то мені стати доволі сильним та кріпким і дужим, як мій батечко й дістати камінний топір, лук і стріли! Коби я міг уже ходити на лови зі старшими...

Та не скоро воно ще буде. Покищо кажуть:

— Ти за малий ще! — й не беруть його.

Надходив важний час, коли то літом день найдовший. Тоді всі дорослі йшли геть у глибину ліса аж до „Великих Скель“, де живе Добрий Дух, опікує їх племена. Того саме й скодилося усе племя, щоб поклонитися Великому Духови та просити, щоб не кидав їх зі своєї опіки.

А вони були теж грізніші, як сьогодні ці скелі в Бубинці. Жили там у викутих у скелі печерах ворожбит, жреці Доброго Духа, які в цей день роздавали святе зілля.

І тепер сказав Тур Сильний:

— Усі підемо до Великих Скель, тільки Ведмеже Вушко лишиться доглядати Калину Червоною, щоб їй не сталося що лихого.

Посумнів Ведмеже Вушко, що не піде до Великих Скель, однак не казав нічого, подумав собі тільки:

— Прийде й мій час! І я ходитиму туди до Великого Духа по народіне зілля! Та покищо треба слухатися батька, щоб не прогнівити Великого Духа.

І пішли всі туди за святим зіллям, що приносить людям щастя й цвіте тільки тоді, коли день найдовший.

На відході ще раз сказав батько:

— А уважай, хлопче, доглядай дитинки й колиб була небезпечна, оборони її.

Сумний, задуманий сидів Ведмеже Вушко в печері край багаття. Маленька Калина Червоная спала спокійно.

Ведмеже Вушко думав:

— Ах, чому я мушу тут сидіти, чому не можу враз із другими бути на святі в лісі! Я напевно дістав би святе зілля.

Сидить, думає, на сестричку поглядає та на багаття, щоб не вигасло. Бо як воно вигасло, ждалоби їх усіх велике нещастя. Тому він раз-ураз поправляв жар та докидає палива.

Вдивився в червоний жар і трохі не заснув. Нараз почув якийсь шорох і шелест. А слух мав він гострий.

— Так, начеб хтось ішов. Може вже від Великих Скель вертають — подумав Ведмеже Вушко. — Та ні! Ще за скоро! Тай тільки одну ходу чути.

І зрівнявся, хопів за свою ломаку та став біля входу в печеру.

Перед ним стояв великан, сильний як тур.

Ведмеже Вушко пізнав зараз, що він із ворожого племені. В правій руці в дикуна була кам'яна сокира, а лице й увесь він був розмальований червоною краскою. Волос в нього було довге, та розкуйовджене. Така теж була борода й уусища. Великан кинувся до хлопця й закричав:

— Іди геть! Давай батькове добро! А ді, то вб'ю тебе!

Ведмеже Вушко тільки на хвилиночку мови задержав, та скоренько прийшов до себе, отямився; карі його очі запалали гнівом і він грізно підняв ломаку:

— Підеш, а то я...! — закричав.

Розбишак глянув здуровано на мале хлопця та аж й підняв сокиру. Однак у цюж мить почув за собою шелест ходи. Великан тривожно озирнувся й миттю пустився на втеки в глибину праліси.

А перед Ведмежим Вушком стояв старець із довгою сивою бородою. Хлопчина відразу пізнав його. Був це славний ворожбит, що його всі боялися й поважали. Тому й розбишак втік, як тільки побачив його.

Ведмеже Вушко впав ниць та припав до ніг ворожбита. А ворожбит спитав:

— Чому ти не пішов до Великих Скель?

— Мене лишили доглядати маленької сестрички — відповів хлопець і додав із жалем:

— А я так хотів бути там біля Великих Скель!

Ворожбит погладив його по голові:

— Так, дитино, тобі жаль, що ти не пішов поклонитися Великому Духови...

А хлопчина додав із жалем у голосі:

— І дістати святе зілля!

— Та ти бережеш маленької, безборонної сестрички, а то більше, як що — говорив даліше старець. — Зіллям не журися! Ось тобі воно, святе зілля! А з ним Великий Дух матиме тебе в своїй опіці. Ти заслужи собі на це зілля. Я бачив, як сміливо й хоробро боронив ти входу до печери.

Ведмеже Вушко засіяв із радістю. У нього, е святе зілля, хоч він не був у лісі, біля Великих Печер!

Ворожбит погладив його знов по голові й пішов даліше.

Пізно вечером вернув Тур Сильний із родиною зі свята при Великих Сках. У кожного в руках було святе зілля.

А Ведмеже Вушко радісно:

— І в мене е святе зілля! — тай показав усім, що він дістав від ворожбита.

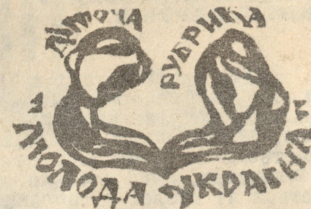
Всі здурювалися, а Ведмеже Вушко оповів свою пригоду. Нечка ніжко обняла сінка й кріпко пригорнула його до грудей та поцілувала.

А батько, що доси був такий хмарний і грізний, підійшов до сина, погладив його по голові та сказав:

— Ти добре зробив, ти славно зробив! Святе зілля зіслав тобі Великий Дух, а славний ворожбит, що дав тобі його, зрівняв тебе цим із нами. Ти тепер рівний нам ловець і воїтник.

Так то щестилітній Ведмеже Вушко — син Тура Сильного й Лелії Білої — став лицарем і всі воїники поважали вже його, як товариша.

Таке то діялося з давно давнину, тисячі й тисячі літ тому назад, над нашою рікою Стриєм.

ПОЛІТНО

Кричить саба, репетує,

Пукає в вікно,

А москаль пригнав до плоту,

Тягне полотно.

Стягнув собі: "Прощай, саба! Злом не поміняй!"

Стара саба у потопі:
"Служба, почекай!"

Москалеві то й байдуже,

Баба вже й кляне:
"Нехай тебе, препогани,

Куля не міне!"

"Пусть себе, — москаль говорить
Баба паароть,

Віть добраво чоловіка

Куля не вазьметь..."

"Та бодай же тебе господь

Щастем обмінув,

Бодай же ти, препогани,

Дзвона не почув!"

"Что мне, саба, твої звони,

Ека не відал?... Каби я лиш на паходе

Барабан слихал!"

"Бодай же ти світа-сонця

Більше не видав!

Бодай же ти зозуленьки

Більше не чувал!..."

"Что мне слушать, как зазудли

Ваша пайот,

Мене в матушке Расеі

И одуд закуют!"

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

НАША АГЕНСА:

м. Львів, 290065, п/с 3069

для "СПАДІЩА"

Редактор — ЯРОСЛАВ КАШУБА